

Effekter av vargförekomst på antalet fårbesättningar i Värmlands och Örebro län

Författare: Anna Karlsson, Jens Karlsson, Ann Eklund, Maria Levin

Den svenska vargstammen har under de senaste årtiondena återhämtat sig från nära utrotning. Vintern 2012-13 fanns omkring 70 revir med stationära vargar i Skandinavien. Vargarnas främsta föda utgörs av vilda klövdjur, till största del älg och rådjur. Angrepp på tamdjur förekommer ändå ibland, särskilt i områden med många tamdjur.

Fårbesättningar är mest utsatta för vargangrepp. De flesta av Sveriges fårbesättningar finns i Götaland, medan vargarnas utbredning hittills varit begränsad till framför allt Svealand. Endast 8 % av landets fårbesättningar finns i Värmlands och Örebro län, medan 47 % (33 st) av landets vargrevir helt eller delvis finns i samma län.

Syftet med studien som presenteras i detta faktablad var att undersöka om förekomsten av vargrevir påverkar i vilken utsträckning fårgårdar nyetableras eller läggs ned. Studieperioden sträckte sig från 2001 till 2011 och avgränsades geografiskt till Värmlands och Örebro län.

Metoder

Vi fick uppgifter om fårbesättningar i Värmlands och Örebro län från Jordbruksverket. 2001-2011 fanns 1 354 fårbesättningar inom studieområdet.

Årliga inventeringar av vargförekomst görs av länsstyrelsernas fältpersonal och sammanställs av Viltskadecenter för hela Sverige. 2001-2011 fanns sammanlagt 59 vargrevir i studieområdet. Två vargrevir var intakta genom hela perioden. Med hjälp av GIS-program har vi jämfört befintliga, nyetablerade och nedlagda fårbesättningar i vargrevir med angränsande områden utanför vargreviren och i områden som periodvis omfattats av vargrevir.

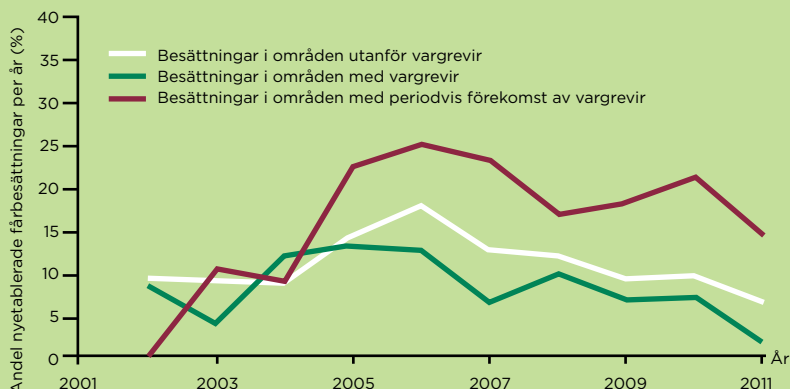
Resultat

Under studieperioden ökade det totala antalet registrerade fårbesättningar från 803 till 1288 inom Värmlands och Örebro län. Vargstammens utbredning ökade också, vilket resulterade i att andelen fårgårdar som berördes av vargrevir ökade från ca 20 % till 50 %.

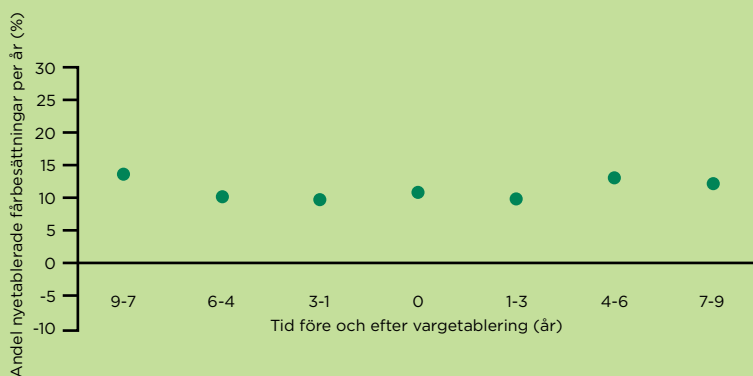
Nyetablerade fårbesättningar

De senaste åren fanns den största andelen nystartade fårbesättningar i områden där vargrevir förekommit periodvis (figur 1).

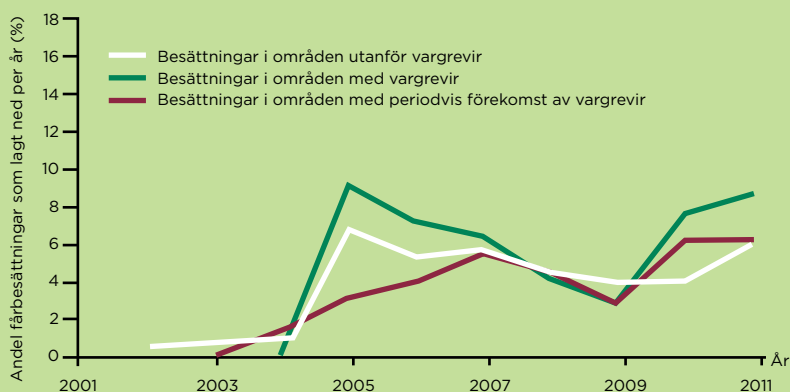
- Det var ingen statistisk skillnad i andelen nyetablerade fårbesättningar i och utanför vargrevir. Undantaget var 2011, då andelen nyetablerade fårbesättningar var större utanför än i områden med vargrevir.
- Andelen nyetablerade fårbesättningar påverkades inte av hur länge varg funnits i området.
- Det fanns inga försenade effekter av vargförekomst, eftersom det inte var någon skillnad i andelen nyetablerade fårbesättningar före och efter att vargrevir hade bildats i området (figur 2).

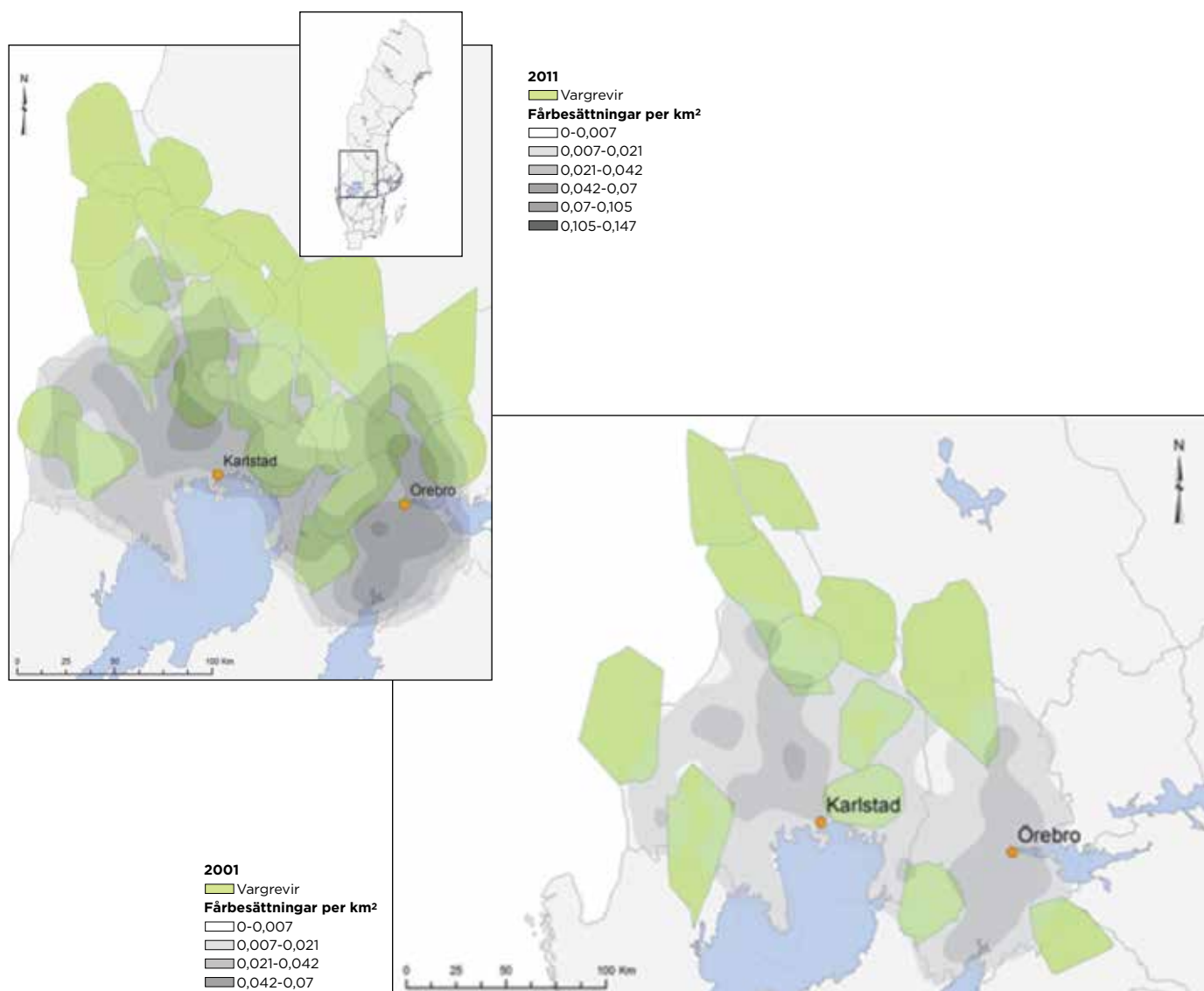
Figur 1. Andel (%) nyetablerade fårbesättningar av det totala antalet i studieområdet. Andelen har varierat mellan åren, men mönstret är detsamma både i och utanför vargrevir, liksom i områden med periodvis förekomst av vargrevir 2001-2011. OBS! Notera att skalan på Y-axeln inte går från 0-100 %.

Figur 2. Andel (%) nyetablerade fårbesättningar före och efter det att vargar etablerat sig i området. Siffran 0 anger det år då vargarna etablerade sig, siffrorna till vänster om 0 anger antalet år innan vargetableringen och siffrorna till höger om 0 anger antal år efter vargetableringen. Andelen nyetablerade fårgårdar före vargetableringen är densamma som efteråt.

Figur 3. Andel (%) fårbesättningar i studieområdet som lagt ned per år. Andelen har varierat mellan åren, men mönstret är detsamma både i och utanför vargrevir, liksom i områden med periodvis förekomst av vargrevir 2001-2011. OBS! Notera att skalan på Y-axeln inte går från 0-100 %.

Figur 4. Förekomst av vargrevir och fårbesättningar i Värmlands och Örebro län 2011 och 2001. Vargreviren är mestadels utspridda i de norra delarna av länen, medan fårbesättningarna förekommer som tätast i de sydliga jordbruksområdena (Källa: Karlsson 2013).

Nedlagda fårbesättningar

Andelen nedlagda fårbesättningar har varierat under åren, men mönstret har varit detsamma såväl inom som utanför vargrevir, liksom i områden där vargrevir förekommit periodvis (figur 3).

- Andelen nedlagda fårbesättningar påverkades inte av hur länge vargar varit etablerade i området.
- Nyetablering av vargrevir påverkade inte andelen nedlagda fårbesättningar.

Ålder och storlek på fårbesättningarna

Den genomsnittliga tiden som fårbesättningarna varit aktiva innan nedläggning i vargrevir jämfördes med densamma för

besättningar utanför vargrevir. Dessutom jämfördes nedläggningsfrekvensen hos fårbesättningar av olika storlekar inom och utanför vargrevir.

- Det fanns ingen skillnad i hur länge fårbesättningar varit aktiva innan de lades ned i och utanför vargrevir.
- Små fårbesättningar, med 1-9 får, lades ned oftast. Därefter kom mindre fårbesättningar (10-24 får). Mönstret var detsamma både i och utanför vargrevir, liksom i områden med periodvis vargförekomst.
- Små och mindre besättningar var de vanligast förekommande storlekarna på fårbesättningar i studieområdet genom hela studieperioden. 36 % av besättningarna hade 1-9 djur och 34 % hade 10-24 djur.

Slutsatser

Den totala andelen fårbesättningar som återfanns inom vargrevir ökade allt eftersom ytan som omfattades av vargrevir ökade (figur 4). Vi hittade inga skillnader mellan andelen nedlagda fårbesättningar i respektive utanför vargrevir, och inte heller före respektive efter etablering av vargrevir. Andelen nyetablerade fårbesättningar i och utanför vargrevir var lika stor. Störst andel fanns i områden med periodvis vargförekomst, i kantzonen mellan jordbruksbygd och skogsbygd. Det beror dock sannolikt på andra faktorer än varg.

Resultaten från Värmlands och Örebro län visar att det inte finns något samband mellan vargetablering och nedläggning eller nyetablering av får-

besättningar. Troligen har det under de senaste tio åren funnits andra omständigheter som påverkat förändringar i antalet fårbesättningar mer än förekomsten av vargrevir, till exempel produktionskostnader och marknadspriser.

Antalet vargangrepp på tamdjur beror till största del på antalet fårbesättningar i ett revir. De studerade länen

hyser endast en liten del av Sveriges fårbesättningar. Dessutom har de satsat stort på subventionerade åtgärder för att förebygga rovdjursangrepp, såsom rovdjursavvisande stängsel. Det bör dock nämnas att alla fårbesättningar inte finns i Jordbruksverkets register. Andelen oregistrerade besättningar kan variera mellan olika delar

av studieområdet. Detta påverkar resultatet. Under studieperioden 2001-2011 har emellertid antalet och andelen registrerade besättningar ökat, vilket gjort underlaget tillförlitligare. Viltskadecenter avser därför upprepa studien inom 5 år för att fånga upp eventuella förändringar.

Detta faktablad är en förkortad version av examensarbetet

**Effects of wolf occurrence on the number of sheep farms in Värmland and Örebro, south central Sweden.
Hur påverkar närheten till varg antalet fårgårdar i Värmland och Örebro?**

Anna Karlsson • Degree project in biology • 30 ECTS • A2E
Master's thesis • Department of Ecology 2013:7, Uppsala, Sweden 2013

ISBN-nr 978-91-86331-55-9